

Med brevet som vapen

av Anita Klum

”Till mig i mörkret kom till slut några brev och det blev ljus – livets ljus.” Detta är det viktigaste Amnesty gör över hela världen.

Dessa ord yttrades av Abraham Serfaty sedan han den 13 september 1991 släpptes fri efter 17 år som samvetsfånge i Marocko. Under 22 månader hade han hållits totalt isolerad i mörker.

”Ett brev betyder så mycket” skriver Posten i sina reklamkampanjer, men jag undrar hur många som har tänkt efter HUR mycket brev kan betyda. Inom Amnesty International vet vi att brev kan rädda liv, kan förhindra att någon torteras, kan ge en person friheten åter, kan göra att fängelsevillkoren blir drägligare.

Amnesty International har över en miljon medlemmar över hela världen. De flesta är mycket medvetna om vad brev kan åstadkomma och många skriver mängder av brev varje år. Alla i den fasta övertygelsen att det går att påverka, att det skrivna ordet ändå slutligen når fram och leder till en förändring. I vissa fall tar förändringen lång tid och man hinner kanske misströsta många gånger. Månaderna efter massakern på Himmelska fridens torg i Peking 1989 fick den kinesiska regeringen ta emot tre miljoner brev från människor som uttryckte sin bestörtning och ilska över hur demokratirörelsen hade krossats.

Vrede var också gnistan som tände Amnesty Internationals låga för 31 år sedan. Grundaren Peter Benenson läste i tidningen om två studenter, som skålade för friheten och dömdes till sju års fängelse i diktaturens Portugal.

Notisen gjorde Peter Benenson mycket upprörd. Han började fundera på vad som kunde göras för alla de fångar som avtjänade långa fängelsestraff för sina åsikters skull.

Anita Klum, Generalsekreterare i svenska sektionen av Amnesty International sedan 1986.

Grekland gav 1982 ut ett frimärke med Amnestys symbol i förgrunden.

Upptakten till Amnesty International blev en debattartikel i The Observer den 28 maj 1961 där Benenson manade världssopinionen till handling för ”de glömda fångarna”. Det som från början var tänkt som en ettårskampanj växte till en världsomfattande rörelse – Amnesty International. En rörelse som har behållit den enkla grundtanken att:

- alla samvetsfångar ska frigges, dvs att människor som har fängslats på grund av sin åsikt, sitt ursprung, kön eller språk och inte har förespråkats eller använt våld omedelbart ska återfå sin frihet.

- politiska fångar har rätt till en snar och korrekt rättegång.

– dödsstraff, tortyr och annan grym behandling av fångar ska avskaffas.

– ”försvinnanden” och regeringsstödda mord måste upphöra.

Brev för friheten

Sedan Amnesty bildades har organisationen arbetat för fler än 42 600 samvetsfångar. Miljontals brev har skrivits till regeringschefer, ministrar, åklagare, domare, fängelsechefer och andra för att få fångarna fria. I många fall har breven betytt frihet.

”Jag frigavs den 1 juni 1990. Tusen tack!”

Dessa rader kom från Teo Soh Lung sedan hon villkorligt frigivits efter att i två år ha suttit

ensam i en cell utan rannsakan eller dom. Hon var en av de 22 personer som fängslades i juni 1987 för påstådd inblandning i en ”marxistisk sammansvärjning för att undergräva det existerande sociala och politiska systemet i Singapore”.

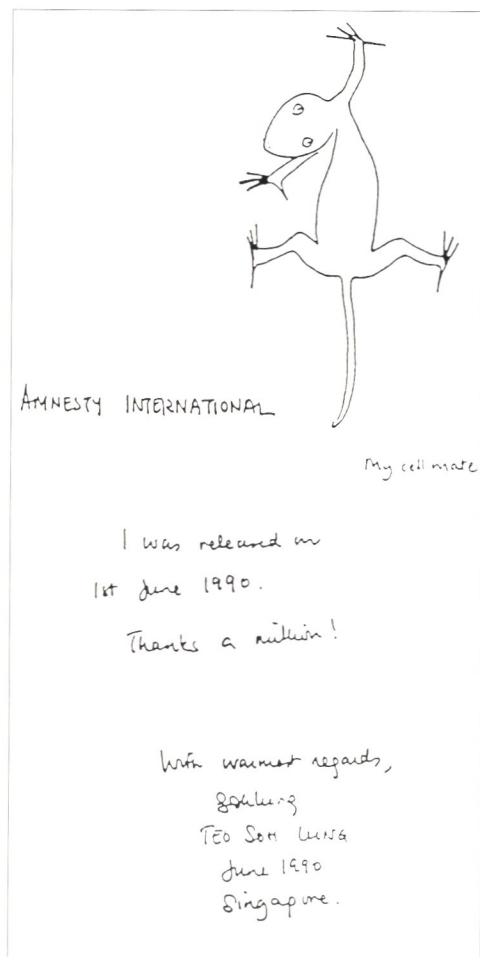
”Jag skriver för att tala om att efter sex år, fyra månader och 17 dagar i fängelse är jag nu fri. Jag gick ut genom fängelsegrinden måndagen den 17 oktober 1988 med okrökt rygg och huvudet lyftat. Det känns underbart att vara fri igen, att vandra i frihetens solsken. För första gången sedan 1982 kan jag röra vid trädens gröna löv och känna blommornas dofter. Jag kan skratta och le mot kvinnorna och barnen, men jag är bitter, för de sex åren i fängelse skulle ha varit de bästa i mitt liv, de bästa åren i min intellektuella utveckling och de togs ifrån mig. Tillåt mig att säga detta: till den dag jag dör kommer jag aldrig att acceptera en tingens ordning där män och kvinnor fängslas för sina politiska åsikter, för något de har skrivit. Jag led mycket i fängelset men jag har förblivit stark för jag hämtade styrka och mod från er och många andra vänner utomlands. Ert kollektiva stöd och er omtanke höll mig uppe under min tid i fängelset – under dessa långa dagar av hunger, tristess och ensamhet i isoleringscellen.

Faktum är att utan ert stöd, er omtanke och er kärlek skulle jag inte ha överlevt fängelsets brutalitet och barbari.”

Brevet kommer från Maina wa Kinyatta, han skrev det till en Amnestygrupp i Sverige två veckor efter det att han frigivits. Maina wa Kinyatta fängslades där för att han hade uttryckt sitt missnöje med regeringen i Kenya. Trots ansträngningar från Amnesty och andra organisationer tvingades han avtjäna ett långt fängelsestraff varav en stor del i isolering.

Brev som håller livsgnistan vid liv

Nej, det är inte alltid breven till makthavarna resulterar i frigivning, men de brev som når fram till fångarna har alltid stor betydelse. Ett brev kan betyda skillnaden mellan vansinne och psykisk hälsa. Långtidsfångar kämpar en ibland ojämn kamp mot psykisk nedbrytning. Många sysselsätter sin hjärna med att

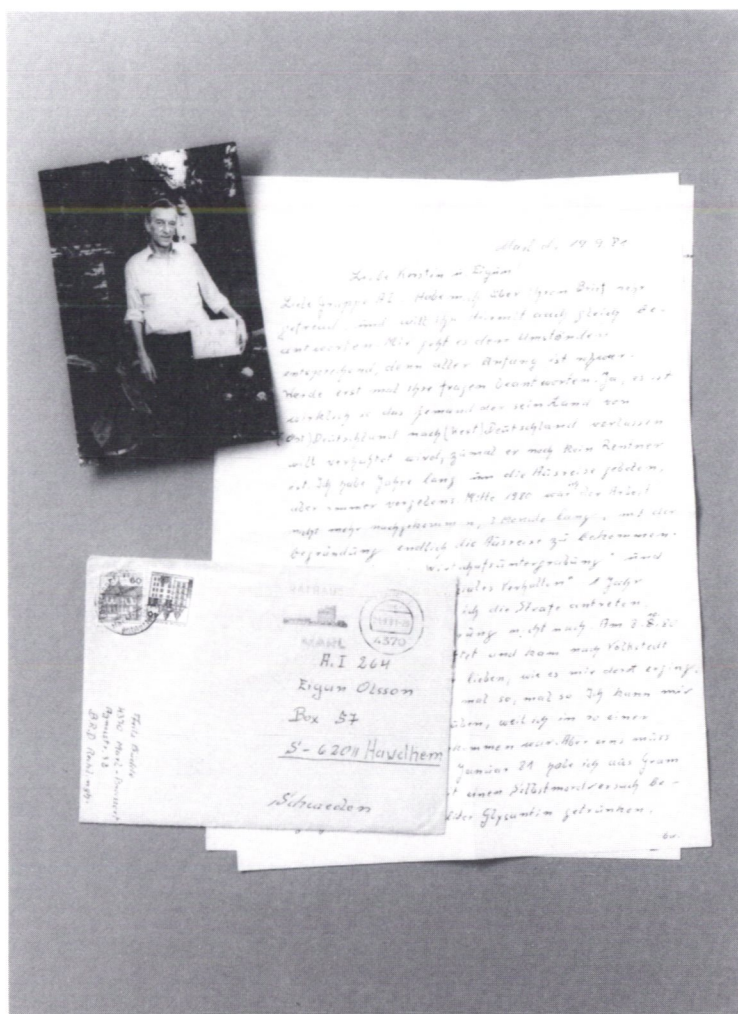

räkna ut komplicerade tal, skriva noveller i fantasin, minnas filmer eller teaterstycken de har sett, komponera musik – allt för att hålla hjärnfunktionen igång. Att då få ett brev som visar att en okänd person i ett annat land kämpar för deras frigivning kan vara det som håller livsgnistan vid liv. Amnesty får otaliga vittnesmål om brevens betydelse.

Nu senast berättade Terry Waite, engelsmannen som i nästan fem år suttit som gisslan i Libanon, hur hoppet återvände när en vakt plötsligt en dag gav honom ett kort. Varken den internationella diplomatin eller världens mäktigaste stater lyckades nå fram till Terry

Waite eller ens få reda på var han hölls gömd. Men ett enkelt vykort skickat från England till adressen Terry Waite, c/o Hezbollah, God's Party, Beirut, Libanon nådde fram. En kvinna i England, Joy Broadier skrev vykortet och valde orden mycket noga: "Vi minns, vi kommer aldrig att glömma. Vi fortsätter att be för dig och att arbeta för alla som är fängslade i världen."

– Jag kan säga er att de orden påminde mig om det fantastiska arbete som utförs av organisationer som Amnesty International och deras brevkampanjer och jag kan bara säga – förakta aldrig dessa enkla handlingar, sa Terry

Brev från en frigiven fånge i Östtyskland 1981. I sitt långa brev berättar han för sin svenska Amnesty-brevvän hur det gick till när han äntligen fick lämna fångelset. Han skickade med ett foto där han håller en skylt där det står "Jag är fri".

Waite på en presskonferens när han äntligen såg dagsljus efter att ha hållits totalt isolerad i fyra år.

De som sitter i fängelse i ena stunden kan vara desamma som bildar regering i ett annat skede av ett lands politiska utveckling. Vaclav Havel, Tjeckoslovakiens nuvarande president, satt fängslad under långa tider och var adopterad av Amnesty International. Han har vittnat om hur viktig kontakten med omvärlden var och hur breven höll hans hopp och övertygelse vid liv. En kraft som väl behövdes efter fängelsetiden – Amnestybreven är inte bara viktiga för personen utan kan också ha betydelse vid ett framtida regeringsskifte.

Brev som hejdar torteraren

Amnesty får rapporter om tortyr och miss-handel från mer än 100 länder. En ofattbart hög siffra med tanke på att över 70 länder har förbundit sig att följa FN-konventionen mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning.

Om någon grips i ett land där tortyr är vanligt förekommande gäller det att snabbt förklara att världsoptionen håller ögonen på förhållandena och andra högre upp i makt-pyramiden. Genom att i brev, telegram, telefax och telefonsamtal meddela att "vi känner till att ni håller honom fängslad, behandla honom väl" kan man i många fall hejda torteraren. När första signalen om att någon är gripen når Amnestys huvudkontor i London skickas en så kallad Blixtaktion ut till 71 länder och över 50 000 aktiva Amnestymedlemmar som är redo att få iväg en vädjan på snabbast möjliga sätt. Under de elva första månaderna 1991 aktiverades detta skydds-nät 720 gånger för människor i 72 länder. Varje blixtaktion kan ge upphov till tusentals väd-janden till myndigheterna inom loppet av några få dagar.

Bondeledaren Hugo Blanco greps i byn Pucallpa efter en demonstration där flera bönder sköts ihjäl. Genast aktiverades skydds-nätet.

– Blixtaktionen hade en oerhörd betydelse, jag är säker på att jag undkom tortyr genom att förhållandena så snabbt förstod att de hade världens ögon på sig, sa Hugo Blanco kort efter frigivningen.

Brev för att rädda liv

Samma teknik används när någon dödsdömd fånge riskerar avrättning. Amnesty International är emot dödsstraffet under alla omständigheter eftersom det kränker rätten till liv. Den rätten finns fastslagen i FNs allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna, grundbulten i FN-systemet och ett rättesnöre för alla medlemsstater. Inte desto mindre används dödsstraffet i 100 länder.

Amnesty International fick nyligen ett brev från Boris Frolovs mamma, sedan Boris Jeltsin omvandlat sonens straff.

"Den mest fruktansvärda, hemska vända över hotet mot min sons liv, ständigt närvarande varje timme och varje minut i mer än 15 månader, har nu äntligen släppt. Nåden som beviljades honom är som en gåva, som om min son fick ännu ett liv... Kära vänner! Jag tackar er än en gång innerligt för era ansträngningar och för att ni har delat vårt öde. Ni räddade inte bara min son utan också mig, hade han dödats skulle jag inte heller ha kunnat leva vidare".

Under 1991 sändes blixtaktioner ut för att rädda livet på minst 100 dödsdömda fångar. Tyvärr lyckades Amnestymedlemmarna inte alltid övertyga makthavarna om att staten inte har rätt att avsiktligt beröva en människas liv.

Brev som informationskälla

Brev från fångar och deras familjer kan vara en viktig källa till information för Amnesty. Men i många fall tillåts inte fången ha någon kontakt med omvärlden. När Amnesty får brev från fångar och deras anhöriga innehåller de ofta viktig och detaljerad information om bakgrunden till arresteringen, rättegången och detaljer om andra fångar i samma fängelse.

Några frimärken av dem som gavs ut 1986 för att uppmärksamma Amnestys 25-års jubileum.

Breven från fångar är bara en liten del av Amnestys faktainsamlande. På huvudkontoret i London arbetar 150 utredare med att samla in information från en mängd källor. Utredarna har en gedigen kunskap om det land de ska övervaka, de talar språket och har många olika kontakter. Flyktingar, exilgrupper, journalister kan ge kunskap om länder Amnesty inte har tillträde till. Eftersom kränkningar av mänskliga rättigheter är ett effektivt propagandaredskap gäller det att söka upp källor som är oberoende av varandra och att kontrollera uppgifterna mot varandra.

Förra året gjorde Amnesty 50 utredningsresor till länder där övergrepp förekommer. På dessa resor försöker utredarna komma i

kontakt med människor som har drabbats av övergrepp, man har ofta också möten med regeringsföreträdare, domstolsmyndigheter, advokater och grupper som arbetar för mänskliga rättigheter.

Att Amnesty har lyckats upparbeta en så stor trovärdighet och förtroende under sin 30-åriga existens beror på den noggranna faktakontrollen. Grunden för allt Amnesty-arbete från gräsrotsnivå till generalsekreterarens kontakter med regeringschefer är rapporterna som skildrar förtryckets karaktär och ger rekommendationer till hur respekten för mänskliga rättigheter kan stärkas.

Noggrannhet, opartiskhet och exakthet är kvaliteter som Amnesty eftersträvar, men det

har sitt pris. För att alltid kunna hävda sitt oberoende tar inte Amnesty emot några statliga pengar utan är helt beroende av allmänhetens givmildhet. Huvudkontoret, det internationella sekretariatet i London, har en budget på 120 miljoner kronor. En stor del av de pengarna går åt till utredningsarbetet, det är ibland kostsamt att få tag på sanningen.

Med pennan som vapen

Man kan förstås aldrig värdera sanning, frihet eller människoliv i pengar, lika lite som man kan värdera Amnestys effektivitet i antalet frigivna fångar. Om det finns något mått på framgång så är det kanske glädje, den lyckokänsla som strömmar genom ens kropp när breven besvaras med ett jublande "Jag är fri!". Den känslan unnar jag alla som deltar i Amnestys envisa långsiktiga kamp. Det är inte alltid så lätt att hålla lågan vid liv när man skriver brev på brev och inte får någon reaktion. Breven försvinner in i ett tystnads töcken. Den enda reaktionen kanske är regeringschefernas uttalanden i massmedia att

mänskliga rättigheter är en inre angelägenhet som ingen utomstående har med att göra. Vissa länders regeringar är förstås mer svårpåverkbara än andra, i Kina till exempel visar inte ledarskiktet några tecken på att ha berörts av de miljontals brev som har nått Kina alltsedan massakern på Himmelska fridens torg. Men breven fortsätter att strömma in, det är brev skrivna av människor som är övertygade om att människor är påverkbara, övertygade om att ordet till sist ska segra över våldet. Det är den övertygelsen som fortfarande, efter 30 år, är kärnan i Amnestys kampanjer.

"Jag hölls naken i en underjordisk cell. När de första 200 breven kom, fick jag tillbaka mina kläder. Sedan kom 200 brev till och då kom fängelsedirektören för att tala med mig. Efter nästa brevhög kontaktade han sina överordnade. Breven fortsatte att komma – 3 000. Presidenten informerades. Breven fortsatte att komma, och presidenten meddelade fängelset att jag skulle frigges. Jag blev kallad till presidenten och han sa: 'Hur kommer det sig att en fackföreningsledare som du har så många vänner över hela världen?' Han visade mig en enorm låda med brev han fått, och när vi skildes, gav han mig alla."

DET EFFEKTIVASTE VAPNET ÄR INTE DET MAN TROR.

För den som vill befria en person som fängslats för sina åsikters skull, är pennan överlägsen pistolen. Med pennan kan man nå den fängslade själv, dennes regering, inflytelserika personer och världspressen.